

**TIJORAT BANKLARIDA DEPOZIT OPERATSIYALAR
HISOBINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA
TAKOMILLASHTIRISH**

Eshonqulov Azamat Abdiraximovich

TDIU Buxgalteriya hisobi va hisoboti kafedrası

Iqtisodiyot fanlari falsafa doktori

Azimova Nargiza Rashidovna

O'zbekiston Respublikasi Bank-Moliya Akademiyasi,

magistratura tinglovchisi

Jahon iqtisodiyotida bank tizimlari muhim rol o'ynaydi, va bu tizimlarning samaradorligi hamda ishonchligi iqtisodiy barqarorlik va o'sish uchun juda muhimdir. Banklar orasida depozit operatsiyalari, ya'ni mijozlarning bank hisoblariga kiritilgan mablag'larni boshqarish va saqlash jarayonlari, moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Shu boisdan, bank depozit operatsiyalarini hisoblash va boshqarish usullarini xalqaro standartlarga moslashtirish zarurati yuzaga keladi.

Globalizatsiya va xalqaro moliya bozorlarining integratsiyalashuvi, bank operatsiyalarining xalqaro darajada bir xil standartlarga asoslanishini talab qiladi. Xalqaro moliya tashkilotlari va muvofiqlashtiruvchi organlar tomonidan ishlab chiqilgan standartlar, banklarning depozit operatsiyalarini yanada ishonchli va shaffof qilish uchun yordam beradi. Shuning uchun, bank depozit operatsiyalarining hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish, nafaqat banklarning o'zida, balki butun iqtisodiy tizimda barqarorlikni oshirishga xizmat qiladi.

Bank tizimining asosiy vazifalaridan biri mijozlarning depozitlarini xavfsiz va samarali boshqarishdir. Depozit operatsiyalari, ya'ni banklarning mijozlardan qabul qilingan mablag'larni hisobga olish, saqlash va ulardan foydalanish jarayoni, banklarning umumiy moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Biroq, bu jarayonlarning samaradorligi va shaffofligi bank tizimining global iqtisodiyotdagi integratsiyasi bilan bevosita bog'liqdir.

Xalqaro moliya bozorlari va moliyaviy integratsiyaning jadal sur'atda rivojlanishi, banklar va moliya institutlarining yagona xalqaro standartlarga rioya qilishini talab etadi. Depozit operatsiyalarining xalqaro standartlar asosida hisoblanishi, nafaqat banklar orasida farqni minimallashtirishga, balki moliyaviy risklarni kamaytirishga va investorlarning ishonchini oshirishga yordam beradi. Xalqaro moliya tashkilotlari, masalan, Xalqaro Moliyaviy Hisoblash Standartlari (IFRS) va Xalqaro Moliyaviy Hisob-kitob Standartlari (IAS), bu jarayonni yagona normativ bazaga asoslangan holda boshqarishni ta'minlaydi.

Ma'lumki, milliy va xalqaro standartlar o'rtasidagi farqlar banklarning depozit operatsiyalarini baholash va nazorat qilishda qiyinchiliklar tug'dirishi mumkin. Shu sababli, xalqaro standartlarga mos keluvchi hisobot va nazorat tizimlarining joriy etilishi banklar uchun yanada aniq va izchil moliyaviy hisobotlarni taqdim etishga yordam beradi. Xalqaro standartlarga muvofiqlik nafaqat banklarning ichki nazorat tizimini kuchaytiradi, balki ular bilan ishlashda moliyaviy muassasalar va reglamentlovchi organlar o'rtasida ishonchni mustahkamlashga ham xizmat qiladi.

Depozit operatsiyalarini xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish, moliyaviy hisob-kitob va hisobotlarni global darajada bir xil tamoyillarga asoslangan holda amalga oshirishni ta'minlaydi. Xalqaro moliyaviy hisob-kitob standartlari, xususan, Xalqaro Moliyaviy Hisob-kitob Standartlari (IFRS) va Xalqaro Moliyaviy Hisoblash Standartlari (IAS) asosida, banklarning depozit operatsiyalari quyidagi prinsiplarga muvofiq amalga oshiriladi:

- ❖ Hisobotlar va operatsiyalar haqida aniq va to'liq ma'lumot taqdim etish orqali investorlar va boshqa qiziqarli tomonlar uchun shaffoflikni oshirish.
- ❖ Hisob-kitob usullarini standartlashtirish orqali turli banklar va davlatchiliklar o'rtasida taqqoslash imkoniyatini yaratish.
- ❖ Depozit operatsiyalarida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan moliyaviy risklarni identifikatsiya qilish va boshqarish mexanizmlarini kuchaytirish.

Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi

Xalqaro standartlarga muvofiqlik banklarning moliyaviy barqarorligini ta'minlashda

- Standartlashtirilgan hisob-kitob usullari orqali risklarni aniqroq baholash va boshqarish imkoniyati.
- Banklar o'rtasida yagona hisoblash standartlari mavjud bo'lganda, investorlarning ishonchi ortadi va bozorning shaffofligi ta'minlanadi.
- Xalqaro standartlarga muvofiqlik, moliya bozorlarini reglamentlovchi organlarga banklar faoliyatini samarali nazorat qilish imkonini beradi.

Depozit operatsiyalarini xalqaro standartlarga muvofiqlashtirishda uchraydigan amaliy masalalar va qiyinchiliklar.

- Har bir davlatning milliy qonunchiligi xalqaro standartlarga muvofiq kelmasligi mumkin, bu esa muvofiqlik jarayonini qiyinlashtirishi mumkin.
- Xalqaro standartlarga muvofiqlikni amalga oshirish uchun bank xodimlarini o'qitish va yangi tizimlarni joriy etish zaruriyati.

Xalqaro standartlarni amalga oshirishda yangi texnologiyalar va avtomatlashtirilgan tizimlarning integratsiyasi masalalari.

- Xalqaro standartlarga muvofiqlikni ta'minlash bo'yicha ilg'or tajribalar va tavsiyalar:

Xalqaro miqyosda muvaffaqiyatli bo'lgan banklar tajribalarini o'rganish va ularni milliy kontekstda amalga oshirish.

- Hisob-kitob va hisobotlarni avtomatlashtirish orqali xalqaro standartlarga muvofiqlikni oshirish.
- Standartlarga muvofiqlikni doimiy ravishda monitoring qilish va yangilash zarurati.

Xulosa qilib xalqaro standartlarga muvofiqlik banklarning moliyaviy barqarorligini ta'minlashda asosiy omil bo'lib xizmat qiladi. moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari MHXS (IFRS) va BUxgalteriya hisobining xalqaro standartlari BHXS (IAS) orqali banklar global miqyosda bir xil tamoyillar asosida faoliyat yuritadi. Bu, o'z navbatida, banklarning risklarni yanada samarali baholash va boshqarish imkoniyatini yaratadi, moliyaviy hisobotlarning shaffofligini oshiradi,

investorlar va bozor ishtirokchilarining ishonchini kuchaytiradi, va reglamentlovchi organlarga banklarning faoliyatini samarali nazorat qilish imkonini beradi. Xalqaro standartlar orqali taqdim etilgan aniq va bir xil hisob-kitob usullari, banklar orasida taqqoslashni osonlashtiradi va xalqaro moliya bozorlarida integratsiyani kuchaytiradi. Bu, o'z navbatida, banklarning moliyaviy barqarorligini oshiradi, chunki ularning hisob-kitoblari va operatsiyalari to'g'ri va aniq baholanadi, moliyaviy xatarlar oldindan aniqlanadi va boshqariladi. Standartlarga muvofiqlik banklarga o'zgaruvchan iqtisodiy sharoitlarga tez moslashish va innovatsiyalarni qabul qilish imkonini beradi, bu esa ularning uzoq muddatli barqarorligini ta'minlaydi.

Umuman olganda, xalqaro standartlarga muvofiqlik banklarning moliyaviy barqarorligini yaxshilash, ularning global miqyosdagi faoliyatini shaffoflashtirish va moliyaviy xavfsizlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Bu standartlar nafaqat banklarning ichki boshqaruv va hisob-kitob tizimlarini takomillashtiradi, balki butun moliya tizimining barqarorligini va ishonchliligini oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Markaziy bankning Bank hisob varaqlarini ochish, yuritish va yopish tartibi to'g'risidagi yo'riqnoma (ro'yxat raqami 3420, 2023-yil 8-fevral) asosida amalga oshiriladi.
2. A. K. Ibragimov, Z. A. Umarov, K. R. Xotamov, N. Rizayev Tijorat banklarida moliyaviy hisobotlarning xalqaro standart-lari,/darslik. –T.: “Iqtisod-Moliya”, 2020-446 b.
3. D. V. Reimova, Tijorat banklarida deposit operatsiyalarini rivojlantirish istiqbollari/ magistr akademik darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya-2018.
4. J. E. Butayev, Tijorat banklari deposit bazasini mustahkamlash yo'llari- Journal Of Marketing, Business And Manage-ment(Jmbm) jurnaliga maqola/– 2022.
5. International banking/Types of Banks _ History of Banking.htm/.
6. Abdullaeva SH.Z. Pul, kredit va banklar. - T.: “IQTISOD-MOLIYA”, 2007 yil, 348 bet.